

O‘ZBEKISTONDA CHAKANA SAVDO TOVAR AYLANMASINING HUDUDIIY DINAMIKASI VA KICHIK BIZNESNING SAVDO SEKTORIDAGI ROLI

O‘rinboyev Ulug‘bek Otabekovich

Ma‘mun universiteti

Iqtisodiyot kafedrasida o‘qituvchisi

E-mail: uurinboyev@mamunedu.uz

Niyozmetov Doniyor Rejabbayevich

Ma‘mun universiteti

“Iqtisodiyot” kafedrasida dots.v.v

E-mail: niyozmetov_doniyor@mamunedu.uz

Yakubov Sanatbek Ravshanbekovich

Ma‘mun universiteti

“Iqtisodiyot” kafedrasida katta o‘qituvchisi

E-mail: yakubov_sanatbek@mamunedu.uz

Annotatsiya: Ushbu maqolada O‘zbekiston Respublikasida chakana savdo tovar aylanmasining hajmi, hududiy o‘shish sur‘atlari, yirik korxonalar hamda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarining savdo sektoridagi ulushi tahlil qilinadi. Maqolada chakana savdo hajmining hududlar bo‘yicha o‘shish sur‘atlari, Toshkent shahri, Xorazm viloyati, Qoraqalpog‘iston Respublikasi, Jizzax va Namangan viloyatlaridagi yuqori o‘shish ko‘rsatkichlari hamda savdo sektorining hududiy iqtisodiy faollikka ta‘siri tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: chakana savdo, tovar aylanmasi, kichik biznes, xususiy tadbirkorlik, hududiy o‘shish, savdo statistikasi, O‘zbekiston iqtisodiyoti.

KIRISH

Chakana savdo iqtisodiyotning yakuniy iste‘mol bozori bilan bevosita bog‘langan muhim tarmog‘i hisoblanadi. Aholining iste‘mol talabi, daromadlar dinamikasi, hududiy iqtisodiy faollik, tadbirkorlik muhiti va xizmatlar sektorining rivojlanish darajasi chakana savdo ko‘rsatkichlarida yaqqol namoyon bo‘ladi. Shu sababli chakana savdo tovar aylanmasini tahlil qilish nafaqat savdo sohasidagi o‘zgarishlarni, balki ichki bozorning umumiy faolligini ham baholash imkonini beradi.

O‘zbekiston sharoitida chakana savdo sektorining ahamiyati yanada yuqori. Chunki bu soha kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning eng faol yo‘nalishlaridan biri bo‘lib, aholi bandligi, mahalliy xizmatlar bozori, hududiy tadbirkorlik faolligi va iste‘mol tovarlari aylanishida muhim o‘rin egallaydi. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi ma‘lumotlariga ko‘ra, 2026-yil 1-aprel holatiga chakana savdo sohasida faoliyat yuritayotgan tijorat korxonalari soni 86 965 tani tashkil etgan. Shundan 438 tasi yirik korxonalar, 86 527 tasi esa kichik korxonalar va

mikrofimalardir.[1] Bu raqamlarning o'ziyoq chakana savdo sektorining institutsional tarkibida kichik biznes mutlaq ustun ekanini ko'rsatadi.

2026-yil yanvar-mart oylarida respublikaning chakana savdo tovar aylanmasi 123 961,9 mlrd so'mni tashkil etib, 2025-yilning mos davriga nisbatan 25,4 foizga oshgan. Jumladan, yirik korxonalar savdo tovar aylanmasi 21 115,5 mlrd so'mni, kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlari savdo aylanmasi esa 102 846,4 mlrd so'mni tashkil qilgan. [1]

Mazkur ko'rsatkichlar chakana savdo sohasida ikki asosiy tendensiyani ko'rsatadi. Birinchidan, chakana savdo hajmi yuqori sur'atda o'smoqda. Ikkinchidan, ushbu o'sishning asosiy tashuvchisi kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlari bo'lib qolmoqda. Bu holat ichki bozorda tadbirkorlik subyektlarining moslashuvchanligi, iste'molchilarga yaqinligi, hududlarda savdo infratuzilmasining kengayishi va aholining kundalik ehtiyojlarini qondirishdagi rolini kuchaytiradi.

Tadqiqotda statistik tahlil usuli orqali chakana savdo tovar aylanmasining umumiy hajmi, yirik korxonalar hamda kichik biznes subyektlari kesimidagi tarkibi o'rganildi, strukturaviy tahlil usuli asosida chakana savdo hajmida yirik korxonalar, kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarining ulushi aniqlanib, ularning savdo sektoridagi iqtisodiy vazni baholandi, hududiy taqqoslash usuli yordamida respublika hududlari bo'yicha chakana savdo tovar aylanmasining o'sish sur'atlari o'zaro solishtirildi.

ASOSIY QISM

2026-yil 1-aprel holatiga ko'ra, chakana savdo sohasida faoliyat ko'rsatayotgan tijorat korxonalar soni 86 965 tani tashkil etdi. Shundan yirik korxonalar soni 438 ta, kichik korxonalar va mikrofirmalar soni esa 86 527 tani tashkil qilgan. [1]

Bu ma'lumotlar chakana savdo sektorining institutsional jihatdan kichik biznesga tayanishini ko'rsatadi. Ya'ni chakana savdo tarmog'ida son jihatidan deyarli barcha faol subyektlar kichik korxonalar va mikrofirmalardan iborat.

1-jadval. Chakana savdo sohasida faoliyat yuritayotgan korxonalar soni.¹¹

Korxonalar turi	Soni	Umumiy sondagi ulushi, %
Yirik korxonalar	438	0,5
Kichik korxonalar va mikrofirmalar	86 527	99,5
Jami chakana savdo korxonalar	86 965	100,0

¹¹ https://stat.uz/img/press-revizlar/ichki-savdo-uzb-_p61589 ma'lumotlari asosida

Ushbu jadvaldan ko‘rinadiki, chakana savdo sektorining asosiy tashkiliy bazasi kichik korxonalar va mikrofirmalardan iborat. Bu holat chakana savdoning past kirish to‘sig‘iga ega bo‘lgan, hududiy moslashuvchan va tadbirkorlik faolligiga ochiq tarmoq ekanini ko‘rsatadi. 2026-yil yanvar-mart oylarida O‘zbekiston Respublikasida chakana savdo tovar aylanmasi 123 961,9 mlrd so‘mni tashkil etdi. Bu 2025-yilning yanvar-mart oylariga nisbatan 25,4 foiz o‘shishni bildiradi. Yirik korxonalar savdo tovar aylanmasi 21 115,5 mlrd so‘mni tashkil etib, o‘shish sur‘ati 128,0 foiz bo‘lgan. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarining chakana savdo tovar aylanmasi esa 102 846,4 mlrd so‘mni tashkil etib, o‘shish sur‘ati 124,9 foizga teng bo‘lgan.[1]

2-jadval. Chakana savdo tovar aylanmasi tarkibi (2026-yil yanvar-mart)¹²

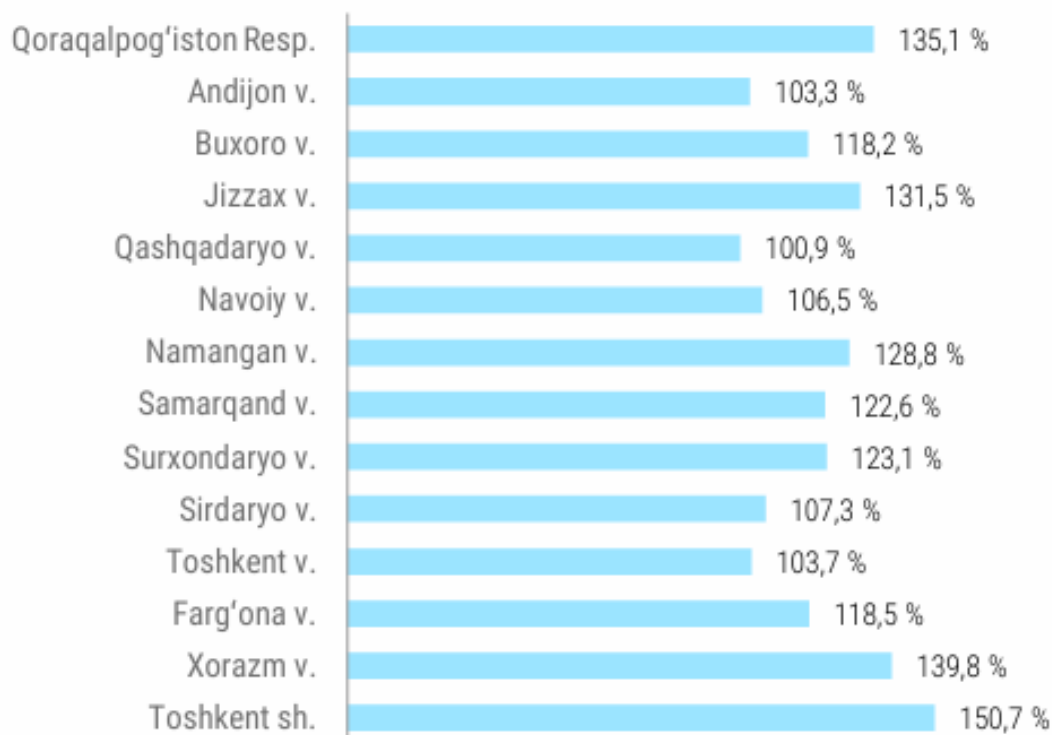
Ko‘rsatkich	Hajmi, mlrd so‘m	O‘shish sur‘ati, %	Jami chakana savdodagi ulushi, %
Yirik korxonalar	21 115,5	128,0	17,0
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik	102 846,4	124,9	83,0
Jami chakana savdo tovar aylanmasi	123 961,9	125,4	100,0

Jadvalda chakana savdo hajmida yirik korxonalar, kichik biznes va xususiy tadbirkorlik ulushi bo‘yicha 2024-2026-yillar yanvar-mart davri uchun dinamik ma‘lumot berilgan. Unga ko‘ra, 2024-yilda yirik korxonalar ulushi 16,7 foiz, kichik biznes va xususiy tadbirkorlik ulushi 83,3 foiz bo‘lgan. 2025-yilda ham ushbu nisbat saqlangan. 2026-yilda esa yirik korxonalar ulushi 17,0 foizga, kichik biznes va xususiy tadbirkorlik ulushi 83,0 foizga teng bo‘lgan.

¹² https://stat.uz/img/press-relizlar/ichki-savdo-uzb-_p61589 ma‘lumotlari asosida

4-grafik. Hududlar kesimida chakana savdo tovar aylanmasi o‘shish sur‘atlari.¹³

(2026-yil yanvar-mart, 2025-yil mos davriga nisbatan)

Hududiy tahlil shuni ko‘rsatadiki, chakana savdo o‘shishi barcha hududlarda ijobiy bo‘lgan, ammo o‘shish sur‘atlari sezilarli darajada farqlangan. Toshkent shahrida chakana savdo o‘shishining 150,7 foizga yetgani poytaxtda iste‘mol bozori, xizmatlar infratuzilmasi, savdo markazlari, elektron savdo, aholining xarid qobiliyati va biznes faolligi yuqori ekanini ko‘rsatadi.

Xorazm viloyati, Qoraqalpog‘iston Respublikasi va Jizzax viloyatlaridagi yuqori o‘shish esa ushbu hududlarda ichki savdo faolligining kengayib borayotganini bildiradi. Qashqadaryo, Andijon, Toshkent va Navoiy viloyatlarida o‘shish sur‘atlari nisbatan pastroq bo‘lsa-da, ularning barchasida ijobiy dinamika saqlangan.

Xulosa va tavsiyalar. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, 2026-yil yanvar-mart oylarida O‘zbekiston Respublikasida chakana savdo tovar aylanmasi yuqori sur‘atda o‘sgan. Respublika bo‘yicha chakana savdo tovar aylanmasi 123 961,9 mlrd so‘mni tashkil etib, 2025-yilning mos davriga nisbatan 25,4 foizga oshgan.

Chakana savdo sektorining asosiy xususiyati kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarining ustunligidir. 2026-yil yanvar-mart oylarida jami chakana savdo aylanmasining 83,0 foizi kichik biznes va xususiy tadbirkorlik hissasiga to‘g‘ri kelgan. Bu esa chakana savdo sohasi O‘zbekistonda kichik biznesni rivojlantirish,

¹³ https://stat.uz/img/press-revizlar/ichki-savdo-uzb-_p61589 ma’lumotlari asosida

aholining iste'mol talabini qondirish, hududiy bandlikni qo'llab-quvvatlash va ichki bozor barqarorligini ta'minlashda muhim tarmoq ekanini ko'rsatadi.

Hududiy tahlil Toshkent shahri, Xorazm viloyati, Qoraqalpog'iston Respublikasi, Jizzax va Namangan viloyatlarida chakana savdo o'sish sur'atlari yuqori bo'lganini ko'rsatdi. Shu bilan birga, Qashqadaryo, Andijon, Toshkent va Navoiy viloyatlarida o'sish sur'atlari nisbatan pastroq qayd etilgan. Bu hududlar bo'yicha savdo infratuzilmasi, aholining xarid qobiliyati, tadbirkorlik faolligi va xizmatlar sektorining rivojlanish darajasini chuqur tahlil qilish zarurligini bildiradi.

Umuman olganda, chakana savdo tovar aylanmasining o'sishi mamlakat ichki bozorining faollashganini anglatadi. Biroq o'sishning barqarorligini ta'minlash uchun kichik biznes subyektlarini moliyaviy qo'llab-quvvatlash, hududiy savdo infratuzilmasini rivojlantirish, elektron savdo kanallarini kengaytirish, iste'mol bozori monitoringini kuchaytirish va past o'sish qayd etgan hududlarda maxsus tadbirkorlik dasturlarini ishlab chiqish maqsadga muvofiqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

[1] O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. “O'zbekiston Respublikasida chakana va ulgurji savdo tovar aylanmasi. 2026-yil yanvar-mart oylarida dastlabki ma'lumot.” Press-reliz, 2026-yil 30-aprel.

https://stat.uz/img/press-relizlar/ichki-savdo-uzb-_p61589

[2] United Nations. *International Recommendations for Distributive Trade Statistics 2008*. <https://unstats.un.org/unsd/trade/m89%20englishForweb>

[3] System of National Accounts 2008. <https://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/docs/sna2008>

[4] Otabekovich, O. R. U. B. (2025). O 'ZBEKISTON QISHLOQ XO 'JALIGIDA AGROKLASTER TIZIMINING SHAKLLANISHI, IQTISODIY SAMARADORLIGI VA IJTIMOY TA'SIRI (2018–2024-YILLAR TAHLILI). Raqamli iqtisodiyot (Цифровая экономика), (13. I), 274-281.

[5] Ravshanbekovich, Y. S. A. (2025). FUNDAMENTAL AND THEORETICAL BASIS OF TAXATION OF INDIVIDUAL ENTREPRENEURSHIP AND FREELANCE ACTIVITY. PEDAGOG, 8(6), 120-123.

[6] Niyozmetov, D. R. (2025). DIGITAL ECONOMY AND THE ECONOMIC IMPACT OF DIGITALIZATION IN UZBEKISTAN. THEORY AND ANALYTICAL ASPECTS OF RECENT RESEARCH, 4(37), 272-275.